

Agustí Bartra

i la poètica de l'imaginari

Hi hauria molt a dir sobre la importància que cal concedir a la figura d'Agustí Bartra en el context de la literatura catalana del segle XX. El que és indiscutible és que l'obra de Bartra ha estat poc llegida i relativament poc estudiada. Durant molts anys, ens hem hagut de remetre als treballs d'Anna Murià —especialment *Crònica de la vida d'Agustí Bartra* (1967, edició definitiva del 1990) i *L'obra de Bartra. Assaig d'aproximació* (1975, edició definitiva del 1992)—, els quals ofereixen moltes dades per a endinsar-nos en l'obra però que no esgoten les línies d'anàlisi d'una producció extensa i complexa que també hauria de ser interpretada des d'una òptica un xic més distanciada. Altres treballs posteriors de Miquel Desclot, Sam Abrams, Llorenç Soldevila o Feliu Formosa han començat a fressar el camí, i en aquest sentit són especialment destacables els resultats del Simposi Agustí Bartra celebrat l'any 1987 (les ponències i comunicacions van quedar recollides l'octubre de 1988 en el número 30 de la revista manresana *Faig*).

J. Espinós, actualment professor del departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant, es va doctorar el 1996 amb una tesi sobre Bartra dirigida pels doctors E. Balaguer i F. Chico Rico, la qual és l'origen directe del volum que ara ressenyem. La tesi es titulava igual que el llibre que n'ha derivat, però en la versió impresa n'ha desaparegut el subtítol, que en aquest cas constitueix una dada bàsica per a entendre el terreny en el qual hem de situar aquesta nova aportació bibliogràfica. El 1996 Espinós subtitulava l'estudi *Una aplicació de la Poètica de l'Imaginari* i l'introduïa amb una llarga presentació teòrica del mètode emprat, que després l'autor ha preferit reservar per a una altra ocasió. En efecte, el text que ara s'edita constitueix bàsicament un exercici d'aplicació del mètode teòric a l'obra de Bartra. Es tracta, doncs, d'un estudi acadèmic i especialitzat, la intenció primera del qual no és pas la d'oferir una interpretació completa de la trajectòria literària de l'escriptor. La mateixa A. Murià, en un pròleg breu però simptomàtic, manifesta l'agraïment a la feina de l'estudiós, però paral·lelament se sorprèn —no pas negativament, val a dir-ho— pel tipus d'enfocament i la metodologia emprada: «He necessitat viure noranta anys i llegir aquest estudi d'Espinós per a adonar-me que ciència i poesia no són conceptes antagònics sinó relacionats» (p. 9).

Joaquim Espinós Felipe
La imaginació compromesa
L'obra d'Agustí Bartra
Alacant, Universitat d'Alacant /
Departament de Filologia Catalana, 1999
247 pàgs.

El professor Espinós, molt interessat pel mètode teòric escollit, l'aplica a un autor que és enormement rendible per al tipus d'anàlisi que es proposa —ningú no pot dubtar de la importància de la imatge i de l'imaginari en l'opus bartrià— i la veritat és que els resultats són extraordinàriament interessants. Sap fer-ho, a més —i aquest és un dels mèrits a destacar— sense caure en el parany del sotmetiment militant i restrictiu a les directrius teòriques, una obsessió que a vegades converteix aquesta mena d'estudis literaris, aparentment científics, en simple matèria prima per a contenidors de reciclatge de paper usat (només cal tenir presents algunes lectures que s'han fet de la poesia d'Espriu o de la narrativa de Rodoreda, per exemple). Si el mètode és un mitjà de treball i no pas una finalitat per ell mateix podem arribar més fàcilment a la comprensió dels textos, que en el fons és del que es tracta. L'autor n'és conscient i complementa l'anàlisi amb altres aspectes que s'acosten a la lectura filosòfica (per no dir ètica) i que tenen en compte els condicionants històrics.

El gruix del treball consisteix en l'anàlisi individualitzada de les diferents obres de l'opus bartrià, amb atenció especial a la poesia, però sense excloure les referències a la narrativa i al teatre. És cert que, a causa de l'enfocament escollit, algunes obres d'interès literari remarcable queden analitzades de manera molt fragmentària (*L'evangeli del vent* o *La lluna mor amb aigua*, per exemple). Així mateix, no és menys cert que l'anàlisi entra molt a fons en aquelles obres centrades en una figura mítica (són esplèndides, per exemple, les lectures de *Quetzalcoatl*, *Rapsòdia de Garí* o *Rapsòdia d'Arnaud*). En canvi, potser és més discutible que s'hagi prescindit dels dos primers llibres de l'autor, els que publica abans de l'exili. I ho dic sobretot per *Cant corporal*, un recull poètic que ha tingut autèntica mala sort —Bartra mateix va acabar rebutjant-lo—, però que ajuda força a entendre el punt d'arrencada de la seva poètica. Per altra banda, Espinós decideix tallar l'anàlisi l'any 1977 amb la publicació de *Rapsòdia* d'Ahab, la tercera part de *Soleia*. La decisió es pot justificar de moltes maneres, però no sembla de justícia afirmar que aquesta darrera etapa «està mancada de la puixança miticopoètica de l'etapa de plenitud» (p. 235). Pensem que, sense anar més lluny, són els anys de *L'home auro-ral* (1977) i d'*El gos geomètric* (1979), dos llibres que no són precisament menors (ni tan sols «miticopoèticament» parlant) Segurament caldria ser una mica més rigorós també en la utilització de les edicions i de les diferents versions. Podem entendre —tot i que cal fer un vot de confiança considerable— que *Màrsias* i *Adila* s'analitzi abans que *Quetzalcoatl* tot i que la versió definitiva del llibre, que és la que serveix de punt de partida, sigui posterior i força diferent a la de 1948. És més difícil entendre, però, que *Crist de 200.000 braços* es dati el 1943 (tant en l'índex com en el títol de la pàgina 188), just l'any de l'edició de *Xabola*, una primera versió que no coincideix amb la definitiva ni en el títol; o que no es distingeixi entre les variants de les dues edicions del primer volum de les obres completes, quan és prou sabut que la primera (la del 1971) va ser seriosament mutilada per la censura. Són pecats venials, si es vol, però val la pena recordar aquella màxima que afirma que el rigor no és compatible amb el relapse.